

Estetiğin İdeolojisi Bağlamında Bir Vaka Çalışması Konak Meydanı / İzmir

Mahmut Tuğrul KIRMIZI, Dr. Y. Mühendis – Mimar
Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi
Tugrul.kirmizi@deu.edu.tr <http://www.kisi.deu.edu.tr/tugrul.kirmizi>

Eylem AKMAN, Yüksek Şehir Plancısı
İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama ve İmar Müdürlüğü.

Rıza Emre İPLİKÇİ, Yüksek Mimar

“Bibere venenum in auro – Altın tasta zehir içmek” bağımlılık yaratır mı?

- Dürüstlükten şaşmamalısın.
- Akıl ve Hikmet izlenen yolda ve eğitimde anlamını bulur.
- Sanatların tümü ile tanışmalısın.
- Bütün mesleklerin izlediği yolun erdemini akıl ve hikmet penceresinden izlemelisin.
- Dünya işlerinde kayıp ve kazancın ne olduğunu ayırt edebilmene gerekir.
- Her konuda karar ve anlayış için sezgisel bir yetenek geliştirmelisin.
- Gaybı algılayabilmelisin.
- En küçük ayrıntıya dahi dikkat sarf etmelisin.
- Yararı olmayan boş uğraşlara yönelmemelisin.

*Beş Çember Kitabı (Go Rin No Sho) / Miyamoto Musashi¹
“Shoho”nun ikinci yılı (1645), beşinci ay, onikinci gün*

İlkönce “Estetiğin İdeolojisi” bağlamında gerçekleştirdiğimiz yayınlarda zorunlu olarak yinelediğimiz bir başlangıç cümlesi ile söze başlayacağız. Genel bir tanımlama ile “Kent ve Bölge Planlama Bilim Dalı” kapsamında araştırma ve uygulama yapmakta olan meslektaşlarımızın üç temel alanda hizmet verdikleri söylenebilir. Bu alanlar: a)Bilim, b)Estetik, c)Ahlak üçlemesi ile belirlenmektedirler.² Bu üçlemenin bileşkesini oluşturan dinamikler üzerinde yapılacak araştırmalar kent mekanındaki yapılanmaların kaynağı olan yazılım ve kentin metni hakkında bir farkındalık geliştirilmesini sağlayabilir.

Felsefenin güzelliğinin doğasını irdeleyen bir dalı olarak tanımlayabileceğimiz “Estetik” düşün alanı, kavram kaynağını basit bir tercüme ile “duygulara hitap eden, duygusal olarak algılanan” anlamına gelebilecek Yunanca “αισθανομαι - *aisthanomai*,” kelimesinden almaktadır. Bu kelimenin batı yazınında bu gün kullandığımız anlamda ilk olarak Alman Filozofu Alexander Gottlieb Baumgarten (1714 – 1762) tarafından kullanıldığını biliyoruz.³ Yine “*Ars Analogi Rationis – Analog’tan mantıksala doğru düşünme sanatı*” olarak özetleyebileceğimiz kavramlaşmanın da aynı filozof tarafından düşün alanına kazandırıldığı bilinmektedir. Estetik ve ahlak hakkındaki kavramlaşmaların yalnızca batı düşün alanında değerlendirilmesinin bizi çok kısıtlı bir

kapsam içinde sınırlanmak durumunda bırakacağı kuşkusuzdur. Örneğin yalnızca “Zen” penceresinden bir bakış bile bizi bu konulardaki zengin yaşantıların çok boyutlu olarak irdelenmesine yönlendirebilir.⁴ Ne var ki söz konusu kavramlaşmaların gelişimini tüm dünya tarihi çerçevesi içinde anlatmak bu yazının amacı ve kapsamı dışına çıkar.⁵ Okumakta olduğunuz çalışmamız bu aşamada “estetik açıdan neyin güzel olduğu” konusundaki irdelemelerin hangi bağlamda ve nasıl kapsamlı bir “içerik – muhteva” bünyesinde anlaşılması gereğine işaret ederek ülkemizde sıklıkla kolaya ve kalabalıkçı anlayışa yönlenen bakış açıları hakkında endişelerimizi ortaya koymakta ve bu konuda en azından kendi meslek alanımızda daha derin bir değerlendirme ve sorgulamanın başlatılmasını önermektedir. Böyle bir farkındalılığın geliştirilmesi yönünde gereken çabalar sarf edilmez ise kent mekanındaki fiziksel yapılanmalar hakkında verilen kararlar ülkemizde “*Ars Analogi Rationis*” başlangıç kavramlaşmasının dahi henüz gereğince anlaşılammış olduğunu ortaya koyar. Bundan daha da vahim olarak örneğin böyle bir farkındalılığın gelişmediği kültürel ortamlarda verilen, “estetik açıdan beğenilmiş olmayı” belgeleyen, böylece estetik ve ahlakın ideolojisini bilinçli olarak emekçi yığınların gözünden kaçırarak değerlendirme ve ödüller bu ödüllerin sahiplerine “*Bibere venenum in auro – Altın tastan zehir içmek*” bağımlılığını de yaşatabilir. Çünkü diyalektik düşünce ışığında dinamikleri gereği gibi ortaya konmamış bir sürecin estetik ve ahlak bağlamlarında ideolojik stratejisi olmaz. İdeolojik stratejisi olmayan bir sürecin diyalektik mantığı özümlemiş sağlıklı politikasından da söz edilemez. O zaman “neyin güzel olduğu” konusunda yapılan sığ değerlendirmelerde meydan kişisel yakınlıklara ve aynı senaryo içinde bütünleştirilmiş gurup kültürlerinin zaman içinde değişimli olarak ve örneğin ödüller vasıtası ile birbirlerini kutsamasına bırakılmış olur. Tıpkı bizim vaka çalışmamız olan “Konak Meydanı” örneğinde izlediğimiz gibi.

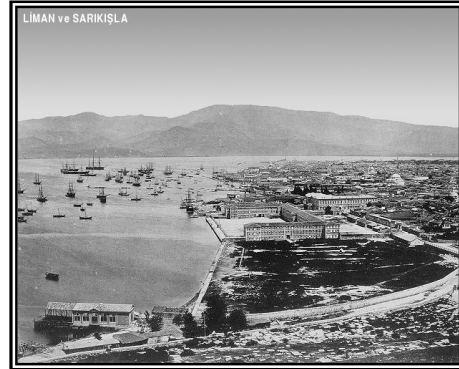
“Veritas nunquam perit – Gerçek asla ölmez” mi ?

Doğrudur, gerçek asla ölmez. Ama hangi gerçek? Başka bir deyişle ve semahlarda söylediğimiz üzere “gerçeğe Hu, yezide lanet”. Ama neyin gerçek neyin yezide ait olduğuna kim karar verecek? Üstelik yezide ait olanın da kendi ideolojik bütünlüğü içindeki estetik değerlerinden söz edilemez mi? Yukarıda belirttiğimiz alanlar üçlemesinde birinci olarak saydığımız “bilim” alanında bile “gerçek” konusunda rivayet muhtelif. Olan gerçeği değil, olması gereken gerçeği esas alan ve böylece belki de mümkün olmayan bir estetiği kendi bilimsel formatı içinde tanımlayan yaklaşımlar yakın tarihin anıları arasındadır.⁶ Yine de bilimsel yöntem söz konusu olduğunda üzerinde koştığımız platformlarda tanımlanmış köşe taşlarının daha sağlam konumlanmış buldukları ve zaman içinde fazla yer değiştirmeden varlıklarını korudukları bilinmektedir.⁷ Ne var ki “Estetik” ve “Ahlak” alanlarında böyle bir “consensus – görüş birliği” söz konusu olmadığı gibi “paralel dünyaların” varlığından dahi söz edilebilir.⁸ Bu dünyaların kavranması ise ancak bu dünyaları kavramamızı sağlayacak boyutların düşünsel zenginliğimize dahil edilmesi ile mümkün olabilir. Böylece “Estetik” ve “Ahlak” alanlarındaki olguların irdelenebilmesi için ideoloji penceresinden bakmak gereği “sine qua non – zorunlu, vazgeçilmez” bir “gerçek” olarak kabul edilmelidir. “Estetik” ve “ahlak” alanları içlerinde var olan ve gerçekte onları var eden “ideoloji”den yalıtılarak kavranamaz.⁹ Eğer bu yalıtım bilinçli yapılıyor ise sözü edilen her iki alandaki düşünsel tartışmaları belirsizliğe yönlendirme amacı da kendiliğinden ortaya çıkar. Böylece bir mekanın “gerçeğinin” o mekanın tamamlayıcı parçaları olarak algılanan fiziksel nesnelere değil mekanı

oluşturan boşlukta olduğu bilinçli olarak gözlerden kaçırılmış olur.¹⁰ Buna bağlı olarak örneğin Konak meydanı düzenlemesi ile ilgili irdelemeler yapılırken hazırlanan raporlarda kent mekanının metnini oluşturan “içerik - muhteva” yerine duvarlardan, zemin döşemelerinden, İzmir’in neyini sembolize ettiği bir türlü anlaşılamayan kaktüs bahçeleri ve benzeri nesnelere salt fiziksel nitelik ve niceliklerinden söz edilir. Konak Meydanı düzenlemesini yapanlar lütfedip Kemeraltı yönünde birkaç sokak içeri girseler buradaki eski İzmir binalarının duvarlarının kuş evleri de dahil olmak üzere benzersiz inceliklerle ve gelecek nesillere geçmiş dönemlerin hatıralarını ileten mesajlar, kitabeler ile bezenmiş olduğunu göreceklerdi. Kemeraltı meydanlarında varlıklarını bütün aymazlıklara karşı şu ana kadar koruyabilmiş olan şadırvanlar etraflarına toplanan genç yaşlı İzmir’lilere içilecek nitelikte serin suyu bedava sunabilmenin onurunu sergilerler. Halkın bedava temiz su içebilmesini sağlayan bu gibi sebiller ve çeşmelerin yakın geçmiş içinde boyalı gazoz sanayinin ortaya çıkması ile bilinçli olarak ortadan kaldırıldığını İzmir’liler kolayca hatırlarlar. Yeni Konak Meydanı düzenlemesi ait olduğu toprağın hatıralarından kaynaklanan böyle bir anlayıştan nasip alamadığını bütün detayları ile yüzümüze bağırıyor. Böylece Konak Meydanı o meydana ait hatıralarını arayıp bir türlü bulamayan, yeni yaşantılarını da bu meydana oluşturamayan bizim gibi İzmir’lilerin bu meydan ile olan fiziksel ilişkilerini kesmek için canlarını bir an önce vapur iskelesine veya otobüs duraklarına atmak üzere koşuşturdukları bir geçiş alanı halinde karşımıza çıkıyor..

“Nemo dat quod non habet – Kimse sahip olmadığı bir şeyi veremez” mi?

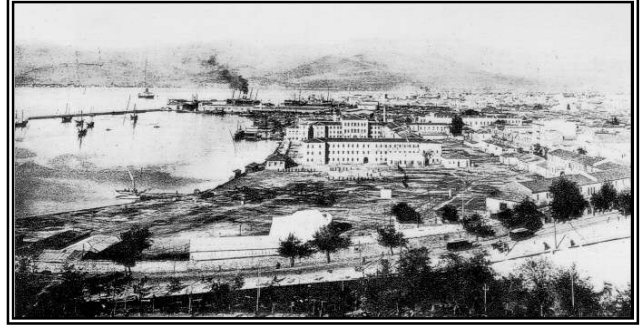
Doğrudur, kimse sahip olmadığı bir şeyi veremez. Kimse hatıralarını bilmediği bir kentsel mekanı, örneğin bir meydanı o hatıralara saygı göstererek ve o hatıraları yaşatarak geleceğe dönük bir projeksiyon ile güncelleyemez. Bir kentin hatıraları o kentin kültüründe yetişmiş ve o kültüre emek vermiş olanların hafızasında korunur. Korunacak olan şey hatıralardır. Victor Hugo Fransız Devrimi’nin kendisine verdiği misyon ile kaleme aldığı kanunun adını “Hatıralar İçin Kanun” koymuştu. Ölenle ölünmez ama geçmişin varlığını günümüze kadar ulaştırmış değerleri bizimle yaşar ve bizi diyalektiğin sonsuz devinimi içinde kültürümüz ile birlikte yaşatır.

Konak kamusal alanının oluşumu, Osmanlı ordusundaki çağdaşlaşmanın bir gereği olarak 1827-1829 yıllarında inşa edilen Sarikışla'nın yapımı ile başlar

Sarıkişla

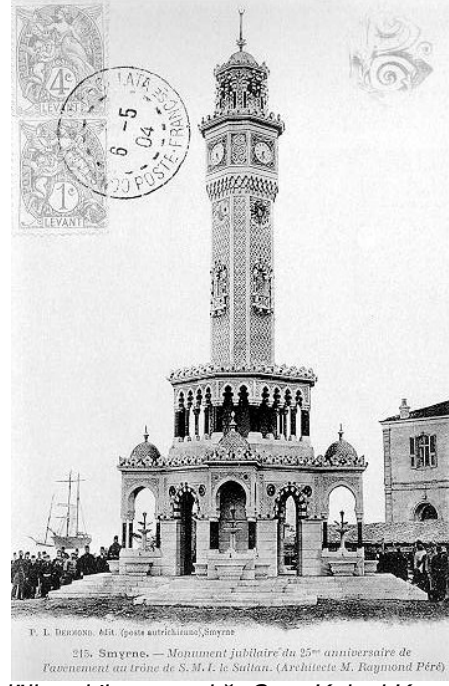

1880 - Konak

Kamusal alanın meydana dönüşümü Katipzade Konağının yıkılarak yerine 1867 de şimdiki Hükümet konağının yapılması ile başlar ve 1886 yılında sonradan Adliye olarak kullanılan idadi binasının yapımı ile devam eder.

Şimdilerde kentlerimizin geleceğine yönelik vizyonların geliştirilmesi çok uluslu mimarlık kültürlerinin “uzmanlarına” batı emperyalizminin global şölenlerinde peşkeş çekiliyor. Konak Meydanı’nda emekçi halkı ile omuz omuza yürümemiş ve bu meydana verilen hiçbir sınıfsal mücadeleyi kültürel kimliğinde özümlememiş “uzman” meslektaşlarımız İzmir’in geleceğine yönelik bir düşünsel eylemin içinde söz konusu mekanı zihinlerinde nasıl canlandırıyorlar? Onlar da ellerinden geleni yapıyor ve “sınıfsal muhtevayı” yok sayarak mekanı oluşturan fiziksel nesnelerin tasarımından ibaret bir çalışma ortaya koyuyorlar. Ya başka hatıralar? Kordonboyu’nda kim bilir neler düşleyen bir İzmir’linin gözünden güneşin batışını seyretmenin keyfini yaşamamış meslektaşım Konak Meydanı düzenlemesi ile körfezin mavisi arasındaki ilişkiyi nasıl kuracak? Evet, korunacak olan hatıralardır. Bizim hatıralarımız, bizim. Meydanlar kentin kendisidirler. Meydanı yaşamak, kenti yaşamaktır. Meydanlar ortak yaşam alanlarıdır. İnsanlar için iletişim fırsatlarını barındıran yerlerdir. Törenlerin şölenlerin, eylemlerin alanlarıdır. Kimi zaman coşkunun her rengini, sevincin tüm seslerini üzerlerinde barındırırlar. Kimi zaman ise kanın kırmızı rengine bürünüp sonrasında suskun bırakılırlar. Kent metninin sınıfsal kodu meydanlarda yazılır. Anlayabilenler okusun diye. Meydanlar, yaşama sevincinden yalıtılmış imar planlarımızda öngörüldüğü şekilde ağırlıklı olarak idari yapıların önünde yer alan, mekansal olarak tanımlanmamış, tören alanı niteliğine ya da park görünümüne sahip, kentin hatıralarından ve hafızasından yalıtılmış açık alanlar haline dönüşürse kentler meydanasızlaşır. Böylece global emperyalizmin güdümündeki oligarşi agorafobiden kurtulmanın yolunu kenti meydanasızlaştırmada bulur.

18. yüzyıl ortalarında yapılmış Yalı Camii ve 1901'de Abdülhamit'in yaptırdığı Saat Kulesi Konak Meydanı'nın simgesel öğelerini oluşturmuştur

1925 yılında Danger-Proust planıyla kent merkezinde oluşturulan ışınsal yollar Konak meydanı için güçlü yol bağlantıları sağlamış ve meydan her yönden ulaşılabilen, merkezi etki yaratan bir konuma ulaşmış; ancak zaman içinde taşıt trafiğinin de artması ve 1937'de ESHOT'un devreye girmesi ile Konak meydanı trafik kavşağı haline gelmiştir.

“Omnia mutantur nos et mutamur in illis – Her şey değişir ve onlarla beraber biz de değişiriz”. Ya hatıralar?

Her şey değişir ama hatıralar değişmez. Onlar bizim onları hatırlayacağımız son ana kadar yaşamlarını sürdürürler. Sonra bir gün birisi bir hatırayı son defa hatırlar. İşte o hatıra o andan sonra yok olur. Her şey değişirken hatıralar bizim onları bir kez daha

hatırlayacağımızı umarak varlıklarını korurlar. Hatıralar ile dolu bir kentte bir filin kristalci dükkanında dolaştığı gibi dolaşmak da mümkündür. Nasıl mı? İşte yakın tarihin Konak Meydanı ile ilgili kısa ve üzücü hikayesi:

1950 li yıllarda “eski” vapur iskelesinin yıkılarak yerine yeni bir vapur iskelesi yapıldığını görüyoruz. Böylece bir hatıra fiziksel olarak yok edilir. Yine bu dönemde Basmane’den Hükümetin önüne ve oradan Göztepe’ye bağlanacak cadde açılır. Böylece “cadde yapmak için yıkma” kültürünün ilk uygulamalarına da başlanmış olur. Bu yıllarda ülke genelinde yaşanan toplumsal gelişmeler sonucu İzmir’de de yeni bir plan yapılmasına karar verilir. Doğal olarak yabancılar her şeyi bizden iyi düşüneceğinden bizim yerimize düşünecek yabancılar için uluslar arası bir yarışma düzenlenir. Bu yarışma sonucunda elde edilen düşünsel ürünler ışığında, askeri kışla ve mevki komutanlığı, ordu evi ve müstemilatının bu bölgeden kaldırılarak, meydanın kamu binaları ve eğlence yerlerine tahsis edilmesi ön görülür. 1955 te Sarıkışla ve 1960 ta da hapishane yıkılır. Yapılan yıkımların devamında ne tesadüftür ki Adliye binası ve Hükümet Konağı 1970 yılında çıkan yangınla yok olacaktır Yangının meydanadaki yıkımlarla paralellik göstermesi ilginçtir. 1954 ve 1957 yılları seçimlerin yenilenmesi ve iktidarın sık değişimi sonucu düşünülen değişikliklerin yapılamadığını ve meydanın 1960 lara kadar boş bir alan olarak kaldığını görürüz.

1960 lı yıllar ülke genelinde yaşanan kaynak yetersizliğini sergiler. Boş bulunan arsa satışlarının gündeme gelmesi Konak meydanındaki yıkımlarla oluşmuş boş alanın SSK ya satılması ile 1970 de yapılacak SSK bloklarının temeli de atılmış olur. Aynı dönemler içinde Belediye Sarayı, İl Milli Eğitim Binası, Konak Kaymakamlığı, Emniyet Müdürlüğü binaları inşa edilir. Meydandaki yönetsel erki temsil eden yapılaşmanın fizik mekanda baskın hale getirilmesinin, meydana olası toplumsal hareketlerin baskılanması amaçlı olup olmadığı konusu da ilginç bir araştırmanın ipuçlarını verebilir. Daha sonra İkinci Kordon’un, Gümrük üzerinden uzatılarak meydana geçirilmesi ile İzmir’in en yoğun trafik akışı tarihsel meydana saplanıp yayanın aşamayacağı bir trafik oluşturulmuş; böylece Konak Meydanı ve Kemeraltı denizden kopartılmıştır.

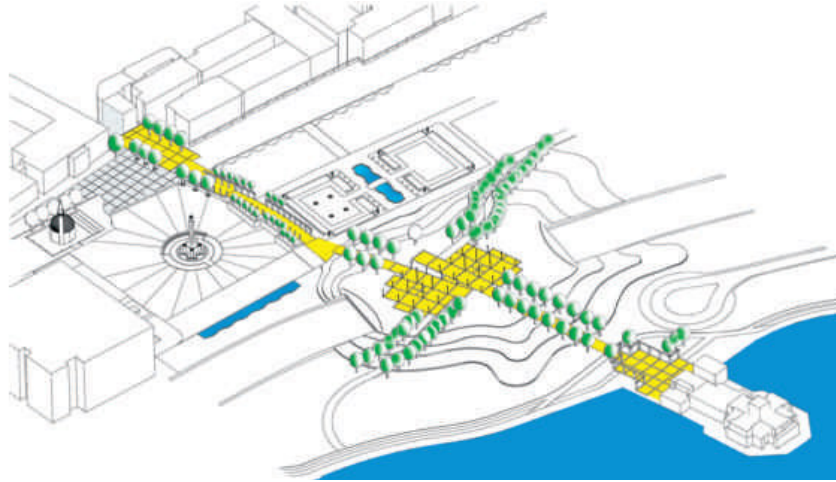

T
Konak'ta trafiği aşmak üzere ilk yaya köprüsü 1980 lı yıllarda yapılmıştır

1980 li yıllarda Hükümet Konağı önünden geçen yolun yayalaştırıldığını, otobüs ilk-ve son duraklarının kaldırıldığını, otoparkların da sürekli yer değiştirdiğini görüyoruz..

Yakın dönemlerde hafif raylı sistem inşası nedeniyle 2000 li yıllara kadar meydanın düzensiz bir şantiye görüntüsünde kaldığını ve inşaatların bitmesiyle fiziksel karmaşanın bir anlamda sükunet bulduğunu söylemek mümkündür.

Buraya kadar anlatılan ve kent mekanında olayların hikaye edilmesinden ibaret anlatımın arkasındaki metin dikkatle incelenecek olursa 1950 yıllardan bu yana Konak Meydanı civarında yapılan müdahalelerin sürekli "hatıraların tahribine" yönelik olduğu görülecektir. Şehrin vehmedilen ulaşım sorunlarını bu sorunların kaynağı olduğu farz edilen tarihsel alanların yok edilmesi ile çözmeye çalışan bu mantık silsilesi giderek Konak Meydanı ve civarının kişiliksizleştirilmesi çabalarını kapsayan zaman içinde sürekli bir uygulama paketi haline getirilmiştir. Bu tavır bir anlamda "desurbanisation" bağlamındaki kavramlaşmaların ülkemizde doğru ve zamanında anlaşılması ile bağlantısı da kurularak¹¹ ve 1950 li yıllardan bu yana ülkemizde uygulanmakta olan değerbilmez bir hoyratlığın kapsamı içinde düşünülmelidir.

2000 li yılların Konak Meydanı bu haliyle meydandan çok bir geçiş alanıdır.

Bu haliyle meydanın, kitleleri kucaklayan işlevde bir mekan olmaktan çok gelip geçilen, iyi tanımlanmamış, parçalı, azman yeşil alan görünümlü bir bağlantı aksı oluşturduğu söylenebilir

Meydana açılan bu kapıda bir davet yok. Bu kapı açıkça meydana girişi kontrol altında tutmayı amaçlıyor

“Fiat justitia – Adalet Yerini bulsun”

Evet, adalet yerini bulsun. Biz hatıralarımızın fiziksel kanıtlarını yok ederek bu meydanı bu hale getiren sürecin tümünden davacıyız. Davamızı meydanların gerçek sahibi olan emekçi yığınların ve hatıraların sahibi İzmir’lilerin vicdanında açıyoruz. Gördüğümüz gibi sıralı bir kurgu ile kimliğimizi ifade eden her şey yok ediliyor. İlk önce söz kirleniyor, sonra sokaklar. Sonra sıra meydanlara geliyor. Böyle şehirleri, böyle şehirlerin hatıraları, ideolojik muhtevası ve şiiri yok edilen meydanlarını da son çare olarak yine şiirin hoyratlığı affetmez muhtevası kurtarabilir. “Şiir Sanatı”¹² onun halkın vicdanındaki adaletine bel bağlayanları asla hayal kırıklığına uğratmaz. Biz de Nazım Usta’nın dizelerini davamızın özü olarak veriyoruz.

EVLER

*evler tek katlı da olabilir yüz katlı da
iş bunda değil
yeter ki sokaklarımızı ezmesinler
yeter ki temiz çevik güler yüzlü
görsünler hizmetimizi*

çıplak duvarlara diyeceğim yok taze ve canlıysalar

*dar pencereler giyotini hatırlatır bana
pencere dost sözü gibi rahat ve geniş olacak*

*ağaçsız asfaltı sevmiyorum
parklarda göller göllerde ak kara kuğular olabilir hatta ara sıra bando mızıka
ama en önemlisi parklarda öpüşülebilmeli*

*aptal ölü ellerini operette arya söylemiş gibi açmış mankenleri sevmiyorum
taştan ve tunçtan insanları sevmiyorum tabanlarından inip aramızda dolaşmıyorlarsa*

*bankaları ve hükümet konaklarıyla övünen şehirleri sevmiyorum
sevdiğim şehirler sağlık evleriyle övünenlerdir
çocuk bahçeleriyle övünen şehirler*

Nazım Hikmet, 24 Mayıs 1962, Moskova

Bu “meydan - geçiş alanı” halkını kucaklamıyor. Bu “meydanda – geçiş alanında” resmi söylemin halktan kopuk bando mızıkası egemen. Sevgililer bu meydanda öpüşmüyor, öpüşemiyor. Bu “meydanın – geçiş alanının” taştan ve tunçtan insanları tabanlarından inip aramızda dolaşmıyorlar. Bu meydanın fezası dar pencerelerinden halkı seyreden erk sahipleri yüreklerdeki giyotin çeliği ile hatıralarımızın infazına seyirci kalıyorlar. Bu “meydan – geçiş alanı” bankaları ve hükümet konakları ile kasılan bir “şehrin – azman yerleşmenin” ideolojisine yaslanıyor. Bu “meydan – geçiş alanı” sağlık evleri ve çocuk bahçeleri ile emekçi halkına gülümsemeyi hafiflik sayıyor. Eski Kemeraltı binalarının duvarlarındaki kuş evleri yaşamın en ufak ayrıntısına bile saygı gösteren bir inceliği sergilerken bu ödüllü meydan yaşamı steril ve yalıtılmış bir hoyratlığa indiriyor. Bu meydanda sevinçlerimizi, kederlerimizi paylaşmak için bir araya gelemiyoruz. Bu meydanda yalnızlıklar bile paylaşamıyoruz. Biz davacıyız. Emperyalistler Bağdat’ı hiç olmazsa ilan edilmiş bir savaş ile yağmaladılar. Global kişiliksizleştirme politikasının ilan edilmemiş bir savaş ile yağmaladığı İzmir’li hatıralarımızı ve emekçi yığınların bir zamanlar hatıraları ile birlikte var olan bu meydan üzerinde yok edilmiş haklarını geri istiyoruz.

“Inventas vitam iuvat excoluisse per artes – Yaşamı bilim ve sanat ile değerli kıladım”

- ¹ **MUSASHİ, M.**, Harris Victor, trans., "A Book of Five Rings", The Overlook Press, June 1992.
- ² **KIRMIZI, M. T.**, "Açık Kod İle Yazmak ve Kentsel Estetiğin İdeolojisi" Yapı Dergisi, ISSN 1300 - 3437 - 45, İstanbul, No: 272, Temmuz 2004, s. 43 - 56.
- KIRMIZI, M. T.**, "Bölge Planlamanın İdeolojisi / Güncellenmiş Ulusal Bölge Planlama Stratejilerine Doğru bir Sistem Yaklaşımı", Ortadoğu Teknik Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen "Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokyum - Değişen - Dönüşen Kent ve Bölge - Yeni bir olgu olarak Kentsel Bölgeler - Bölge Kentler Kapsamında Planlamanın ve Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması" bağlamında sunulan bilimsel bildiri, ODTÜ Kültür ve Kongre Merkezi - Ankara, 8-9-10 Kasım 2004.
- ³ **BAUMGARTEN, A. G.**, "Meditationes philosophicae de nonnullis ad poema pertinentibus", 1735. Id. Methaphysica, ed. I, 1739, ed. III, 1750. Id. Aesthetica, 1750-58. Id. Acroasis logica in Christianum L. B. de Wolff, 1761
- BUDD, M.**, "Aesthetics", In E. Craig (Ed.), Routledge Encyclopedia of Philosophy, London, Routledge, 1988.
- ⁴ **DUMOULİN H.**, "Zen Buddhism: A History", 2 vols., Macmillan, New York, 1988, 1990.
- GULİCK, S. L.**, "The East and the West: A Study of their psychic and cultural characteristics" Tokyo and Rutland, Vermont, 1963
- ⁵ **WOODMANSEE, M.**, "Toward a Genealogy of the Aesthetic", The German Reading Debate of the 1790s, in "Cultural Critique", Wint 1988, 11. Id. The author, art, and the market: rereading the history of aesthetics, New York : Columbia University Press, 1994.
- ⁶ **REGİNE, R.**, Catherine Porter (Trans.), "Socialist Realism: An Impossible Aesthetic", Stanford University Press, Stanford, 1992.
- ⁷ **BYNUM, W. F. et al.** "Dictionary of the History of Science", Princeton, NJ: Princeton University Press, 1981.
- RUSSO, F.**, "Elements de Bibliographie de l'histoire des sciences et des techniques", Paris: Hermann, 1969
- ⁸ **KAKU, M.**, "Hyperspace: a scientific odyssey through parallel universes, time warps and the 10th dimension", Anchor Books, Doubleday, New York, NY, 1994.
- WOLF, F. A.**, "Parallel Universes: the Search for Other Worlds", Simon and Schuster, New York, NY, 1988.
- ⁹ **EAGLETON, T.**, "Ideology: an introduction", Verso, London, 1991.
- EAGLETON, T.**, "The ideology of the aesthetic", Oxford: Blackwell, Oxford, 1990.
- 10 ALEXANDER, C.**, "A Timeless Way of Building", New York: Oxford University Press, 1979.
- TSU, Lao**, "Tao Te Ching", Aldershot, England: Wildwood House, 1973
- ROSENTHAL S.**, (*Shi-tien Roshi*), British School of Zen Taoism, Cardiff, September 1984
<http://www.clas.ufl.edu/users/gthursby/taoism/ttcstan2.htm>
<http://www.clas.ufl.edu/users/gthursby/taoism/ttcstan3.htm>

THE UTILITY OF NON-EXISTENCE

*Though thirty spokes may form the wheel,
it is the hole within the hub
which gives the wheel utility.
It is not the clay the potter throws,
which gives the pot its usefulness,
but the space within the shape,
from which the pot is made.
Without a door, the room cannot be entered,
and without windows it is dark.
Such is the utility of non-existence.*

- ¹¹ **DECUGIS H.**, A. LEBRETON, G. HEUYER, L. DEROBERT, C. RIST, "Urbanisation et Desurbanisation. Problème de l'Heur"e" Paris, Plon, 1943
- WARNES, T.**, "Cities and Automobile Dependence: A Sourcebook", Urban Studies, April 1991, vol. 28, no. 2, pp. 289 - 290(2), Routledge.
- ¹² **HORACE**, "Ars poetica - the Poetic Art: a translation of Horace's Ars Poetica", (Trans.) C. H. Sisson; Cheadle, Hulme, Cheadle, Carcanet Press, Paris, 1975